

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	V
KISALTMALAR.....	XVII

I. BÖLÜM

GİRİŞ - VARLIK SEBEBİ - HUKUKİ/KANUNİ ALTYAPI

A. Giriş.....	1
1. Sürümü Artırma Amaçlı Ticari Sözleşmeler.....	1
2. Müşteri Çevresi - Ücret Hakkı - Denkleştirme Talep Hakkının Tanınma Gerekçeleri.....	3
3. Kavram ve Hukuki Nitelik.....	5
B. Denkleştirme Talebinin Mevzuat Altyapısı.....	9
1. Yürürlükteki Mevzuat Altyapısı.....	9
2. [e]TK Döneminde Portföy Tazminatı.....	12
3. TK m. 122 Hükmü Hakkında Eleştiriler.....	15
C. Sürümü Artırma Amaçlı Ticari Sözleşmelerin Sona Ermesine Bağlı Hukuki/Mali Sonuçlar	17
1. Genel Olarak.....	17
2. TK Tazminatı	18
3. Genel Hükümler Uyarınca Tazminat (=BK Tazminatı)	20
4. Denkleştirme Talebi	24
a. Acentenin Denkleştirme Talebi.....	24
b. Denkleştirme Hükümünün Benzer Sözleşme İlişkilerinde Uygulanma Alanı.....	24

II. BÖLÜM

ACENTENİN DENKLEŞTİRME TALEBİ

A. Denkleştirme Talebi Koşullarının Tasnifi.....	29
B. Denkleştirme Talebinin Koşulları	30
1. Ön Koşul: Sözleşmenin Sona Ermesi	30
a. Sürenin Dolması Suretiyle.....	31
b. Fesih Suretiyle.....	32
aa. Olağan Fesih.....	33
(1) Geçersiz Olağan Feshin Etkisi/Sonucu.....	34
(2) Sebep Gösterilmesi.....	34
bb. Olağanüstü Fesih.....	35
(1) (Objektif) Haklı Sebep.....	36
(2) Kavram Kargaşası Sorunu	36
(3) Olağanüstü Feshe Esas Haklı Neden	37
(4) Çekilmezlik Olgusunun Bir Görünümü: İlişkideki Güven Temelinin Çökmesi	38
(5) Haklı Sebebin Takdiri	40
(6) (Objektif) Haklı Sebep/Sair Sebepler	40
(7) Fesihte Sebebin de Bildirilmesi veya Genişletilmesi Sorunu	41
(8) Birden Çok Sebebin Varlığı/Kanundan ve Sözleşmeden Doğan Fesih Hakkı Ayrımı	43
(9) Temerrüt.....	44
(10) Temerrüt Sonrası İfanın Temerrüde Bağlı Taleplere Etkisi	45
(11) Fesih Sebeplerinin Yarışması/Tahvil	46
(12) Tahvil.....	46
(13) Haklı Sebebin Varlığının Arandığı An	47
(14) Uygun Süre İçinde Fesih	47
(15) İhbar (Sorunu)	48

(16) İyileştirme Süresi (=cure period) Verilmesi.....	48
(17) Haklı Sebeye Katlanma/Sessiz Kalma/Güven Yaratma	48
(18) Fesih Beyanı/Şekil.....	51
(19) Haklı Neden/Kusur.....	51
(20) Fesih Hakkından Feragat.....	52
(21) Haklı Neden Olmaksın (Haksız) Fesih/Acente.....	53
(22) Haklı Neden Olmaksın (Haksız) Fesih/Tek satıcı ...	56
(23) Kısmi (=Quasi) Fesih.....	56
(24) Fesih Usulü/Feshin İleriye Dönük Etkisi.....	57
c. Sözleşmenin (TK'da Öngörülen Nedenlerle) Kendiliğinden Sona Ermesi	58
aa. Genel Olarak	58
bb. Gerçek Kişiler: Ölüm	59
cc. Ehliyet Kaybı.....	59
dd. Tüzel Kişiler: Tasfiye/Terkin	60
ee. Ticaret Şirketleri: Yeniden Yapılandırma.....	60
ff. İflas	61
gg. Konkordato ve Ödeme Yeteneğinin Kaybı	62
d. Sözleşme ile Düzenlenen Sona Erme Sebepleri.....	62
aa. Sözleşmesel Nedensiz Fesih.....	63
bb. İyileştirme Süresi/Fesih.....	63
e. Sözleşmenin Devri/Sözleşmeye Üçüncü Kişinin Katılması/Kontrol Değişikliği.....	63
f. İşletmenin Devri.....	64
g. İ kale.....	65
h. Diğer Sona Erme Sebepleri	66
2. Birincü Koşul (Olumsuz koşul): Acentenin Haksız Feshi, Acentenin Kusuru	67
a. Acentenin, Müvekkilin Feshi Haklı Gösterecek Bir Eylemi (ya da eylemsizliği) Olmadan Sözleşmeyi Feshetmesi	69

b.	Sözleşmenin, Acentenin Kusuru Sebebiyle Müvekkil Tarafından Haklı Sebepçe Feshedilmiş Olması	70
c.	Acenteden Kaynaklanmakla Birlikte Denkleştirme Talebine Mâni Olmayan Hâller	73
d.	Sözleşme ile Düzenlenen Sona Erme Sebepleri/Kusur Sorunu	75
e.	Her İki Tarafın Kusuru/Kusurda Öncelik (<i>Prima Causa</i>):	76
3.	İkinci Koşul: Yeni Müşteriler/Önemli Menfaat.....	76
a.	Yeni Müşteri Kavramı	76
b.	Mevcut Müşterilerle İş Bağlantısının Genişletilmesi	77
c.	Yeni ve Sürekli Müşteri.....	78
d.	Mal ve Hizmet Alımının Tekrarlanması İhtimali	79
e.	Tekel Hakkı Sebebiyle Ücret İlişkisi	80
f.	Yeni ve Sürekli Müşteri/İspat Yüğü	80
g.	Etki Durumu	80
h.	Yeni Müşteri/Önemli Menfaat	81
i.	İşletmenin Kapatılması/Sektör Değişikliği/Ülkeyi Terk vs.....	82
j.	Net Kazanç/Kazanç Sağlama İhtimali/Ciro	82
k.	Acentelik Dışı Faaliyetler	84
4.	Üçüncü Koşul: Acentenin Ücret Kaybına Uğraması	84
a.	Beklenen Ücretlerin Kaybı.....	85
b.	İkame veya Telafi Edici Ödemeler	85
c.	Ücret Harici Mali Karşılıkların Durumu/Etkisi	86
5.	Dördüncü Koşul: Denkleştirme Ödenmesinin Hakkaniyete Uygun Olması.....	87
a.	Kavram/Değerlendirilme Ölçütleri	88
b.	Varlığı Oranında Düzeltici Etki	89
c.	Rekabet Yaşayına Aykırı Davranışın Hakkaniyet İlkesi Bağlamında Denkleştirme Talebine Etkisi	92
C.	Denkleştirme Bedelinin Hesaplanması	93
1.	Üç Aşamalı İşlem.....	94

2. Türk/Alman Uygulaması Üzerinden Ölçütler	96
a. Eski Müşteriler	97
b. İdari Faaliyetler İçin Ödenen Provizyonlar	97
c. Tahmin Dönemi (<i>Prognosezeitraum</i>)	98
d. Müşteri Kaybı (<i>Abwanderungsquote</i>)	98
e. Hakkaniyet	99
f. Faiz İndirimi (<i>Abzinsung</i>)	99
3. Türk/Alman Hukuk Uygulamasından Örnekler	100
a. Örnek 1: Kurgusal Örnek	100
b. Örnek 2: Karar Örneği	102
D. Vazgeçilmezlik	104
E. Süre Sorunu	108
F. Takip Hakkı-İspat Yükü-Dava ve Görevli Mahkeme	110
G. Denkleştirme Davasının Türü	110

III. BÖLÜM

TEK SATICININ DENKLEŞTİRME TALEBİ

A. Tek Satıcılık Sözleşmesi	119
1. Genel Esasları	119
2. Şekil	121
3. Münhasırlık/Tekel	122
4. Kendi Nam ve Hesabına İşlem	126
5. Sürümü Artırma Yükümü	128
a. Sürümü Artırma Yükümünün İhlali/Esaslı Fesih Sebebi	129
b. Sürümü Artırma Yükümü/Mücbir Sebep	132
6. İşlem Temelinin Çökmesi	133
7. Tek Satıcılık Sözleşmesinin Sona Ermesi	133
a. Önel/Mehil Sorunu	133
b. Fesih	135

c. Sözleşmenin Sona Ermesinde Kusur Meselesi.....	135
B. Tek Satıcının Denkleştirme Talep Hakkı	136
1. Tekel Hakkının Varlığı.....	139
2. Tek Satıcının Yapımcının/Tedarikçinin Organizasyonu ile Bütünleşmesi.....	140
3. Sözleşme Sonrası Müşteri Çevresinin Yapımcıya Bırakılması.....	141
4. Yapımcının Yaratılan Müşteri Çevresinden Önemli Ölçüde Menfaat Sağlamaya Devam Etmesi.....	143
5. Korunmaya Muhtaç Olma Olgusu?	144
6. Hakkaniyetin Denkleştirme Bedeli Ödenmesini Hakkı Kılması..	144
7. Tek Satıcının Kusuru Sorunu/Müşteri Portföyünün Devri ile İlişkisi.....	146
8. Vazgeçilmezlik/Hesaplama Ölçütleri	147
9. İspat ve Usule İlişkin Sair Hükümler.....	148

IV. BÖLÜM

FRANCHİSE ALANIN DENKLEŞTİRME TALEBİ

A. Franchise Sözleşmesi/Genel Esasları	149
1. Genel Olarak.....	149
2. Franchise Alanın Hukuki Bağımsızlığı.....	150
3. Franchise Sistemi	150
4. Ücret	150
B. Franchise Alanın Denkleştirme Talep Hakkı	151

V. BÖLÜM

KARARLAR

A. Yargıtay Kararları	155
B. İsviçre Federal Mahkemesi Kararları	221

VI. BÖLÜM
HUKUKİ MÜTALÂALAR VE HAKEM KARARI
ÖRNEKLERİ

1. **TEK SATICILIK SÖZLEŞMESİNİN ÖZELLİKLERİ–MAL TEDARİKİNİN KESİLMESİ/HAKLI SEBEP–TEK SATICININ PORTFÖY TAZMİNATI TALEBİ KOŞULLARI–KÂR KAYBI–HALEFİYET 237**
2. **TEK SATICILIK SÖZLEŞMESİNİN ÖZELLİKLERİ–MAL TEDARİKİNİN KESİLMESİ/HAKLI SEBEP–TEK SATICININ PORTFÖY TAZMİNATI TALEBİ KOŞULLARI–KÂR KAYBI–HALEFİYET 267**
3. **TEK SATICILIK SÖZLEŞMESİ–TEK SATICILIK SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN ÖNEMLİ YÜKÜMLÜLÜKLERİ–TEK SATICILIK İLİŞKİSİNİN SONA ERMESİ, BU SONA ERMENİN HUKUKİ SONUÇLARI–STOKTA KALAN ÜRÜNLERİN TASFİYESİ–TEMİNAT MEKTUBU VE ÇEKLERİN DURUMU–KAMBIYO SENETLERİNİN (ÇEKLERİN) BEDELSİZLİĞİ–VADE FARKI–MENFİ TESPİT VE İSTİRDAT TALEPLERİ 295**
4. **TEK SATICILIK BENZERİ SUI GENERİS SÖZLEŞME–PORTFÖY TAZMİNATI–PORTFÖY TAZMİNATI TALEBİ KOŞULLARI–SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİ–MENFAAT SAĞLAMA KOŞULU–HAKKANİYET İLKESİ.....325**
5. **TEK SATICININ DENKLEŞTİRME TALEBİ–HUKUKİ ALTYAPISI VE ŞARTLARI 337**
6. **TEK SATICININ DENKLEŞTİRME TALEBİ–SÜRÜMÜ ARTIRMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ–MÜNHASIRLIĞA AYKIRILIK–SATIŞ/DAĞITIM AĞINA ENTEGRE OLMA–STOK MALLARIN İADESİ–YATIRIMLARIN TAZMİNİ/AMORTİZASYON–KÂR MAHRUMİYETİ TALEBİ–İŞÇİ TAZMİNATLARI–TEMİNAT MEKTUBU BEDELLERİNİN İADESİ 363**
7. **SÖZLEŞMENİN MÜSPET İHLALİNDEN KAYNAKLI OLARAK TAZMİNAT TALEBİ–DENKLEŞTİRME TALEBİNİN KOŞULLARI: SATIŞ VE DAĞITIM AĞINA ENTEGRE OLMA–MÜŞTERİ ÇEVRESİNİN NAKLİ–DENKLEŞTİRMENİN**

HESABI-KÂR MAHRUMİYETİ TALEBİ: FESİH ÖNELİ- MADDİ ZARAR-SÜRÜMÜ ARTIRMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN KAPSAMI	405
8. USUL SORUNLARI: AKTİF DAVA EHLİYETİ-ZAMANAŞIMI-DENKLEŞTİRMENİN KOŞULLARI-TEKEL ŞARTI-ÜNLÜ MARKA-UZUN ÖMÜRLÜ ÜRÜN-MÜŞTERİDEN FAYDALANMA-İKALE İLE SONA ERME VE DENKLEŞTİRME TALEBİNDEN FERAGAT-SÖZLEŞME KONUSU ÜRÜNLERİN KÖTÜLENMESİ	429
9. BEDELDEN İNDİRİM SEBEPLERİ: MARKANIN TANINMIŞLIĞI-HAKKANİYET-YATIRIM GİDERLERİ VE DİĞER BAYI ÇALIŞANLARINA VERİLEN EĞİTİM ÜCRETLERİNİ TALEP VE TAHSİLİ	453
10. TEK SATICILIK SÖZLEŞMESİ: ŞARTLARI VE İSPATI-DENKLEŞTİRME İSTEMİNİN KOŞULLARI-SÖZLEŞME BÖLGESİNE SATIŞ YAPMAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN (TEKEL HAKKININ) İHLALİ	507
11. PORTFÖY TAZMİNATI-TEK SATICILIK-PORTFÖY TAZMİNATININ SULH SÖZLEŞMESİ İLE ÖDENMESİ-SÖZLEŞMENİN FESHİNDE KUSUR	565
12. TEK SATICILIK-DENKLEŞTİRME TALEBİ-BİR YILLIK SÜRE SORUNU-6103 SAYILI YÜRÜRLÜK KANUNU-MÜNHASIRLIK MESELESİ-DİKEY ANLAŞMA-DENKLEŞTİRME TALEBİNİN ŞARTLARI MESELESİ	639
13. TEK SATICILIK-TEKEL HAKKI-KUVVETLENDİRİLMİŞ SATIŞ TEKELİ-OBJEKTİF ÖZEN ÖLÇÜSÜ-HAKLI/HAKSIZ FESİH-DENKLEŞTİRMENİN KOŞULLARI-BİR YILLIK SÜRE	667
14. TEK SATICI-DENKLEŞTİRME İSTEMİNİN KOŞULLARI-HAKSIZ FESHE DAYILI TAZMİNAT TALEBİ-MASRAFLARIN İADESİ SORUNU.....	705
15. HAKEM KARARI [1]	727
16. HAKEM KARARI [2]	761

EKLER

1. Alm.TK/HGB § 89b	799
2. İsv.BK/OR m. 418u	800
3. 86/653/AET sayılı Konsey Yönergesi	800
4. Türk Ticaret Kanunu	802
KAVRAM İNDEKSİ.....	807
KAYNAKÇA.....	811